

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ خیرالدين حفظه الله تعالى

موضوع:

احکام؛ نماز؛ نمازهای واجب یومیّه

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: رضا راضی

تاریخ: ۱۳۹۵/۶/۱۴

آیا جمع صلاتین در شرایط عادی جایز است؟ اگر نماز عصر را به ظهر بچسبانیم فضیلتش از بین می‌رود؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۵/۶/۲۱

میان مسلمانان اختلافی نیست در اینکه نمازهای فریضه در پنج وقت صبح، ظهر، عصر، مغرب و عشاء اقامه می‌شود و این مبتنی بر کتاب خداوند است که فرموده است: «**أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ**»^۱؛ «نماز را به هنگام زوال آفتاب تا اوج تاریکی شب اقامه کن و قرآن فجر را»، با توجه به اینکه بر اقامه‌ی نماز به هنگام زوال آفتاب و پیش از نیمه‌شب و به هنگام طلوع فجر دلالت دارد و آن نماز ظهر، عشاء و صبح است و فرموده است: «**وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنَ اللَّيْلِ**»^۲؛ «و نماز را در دو سر روز و آغازی از شب اقامه کن»، با توجه به اینکه بر اقامه‌ی نماز در اوایل روز و اواخر آن و در اوایل شب دلالت دارد و آن نماز صبح، عصر و مغرب است و فرموده است: «**وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَى**»^۳؛ «و به ستایش پروردگارت تسبیح گوی پیش از طلوع آفتاب و پیش از غروب آن و در پاسی از شب تسبیح گوی و در اطراف روز تا شاید خشنود شوی»، با توجه به اینکه بر اقامه‌ی نماز پیش از طلوع آفتاب و پیش از غروب آن و پاسی از شب و اطرافی از روز دلالت دارد و آن نماز صبح، عصر، عشاء، مغرب و ظهر است و با این وصف، گزاردن نماز در این اوقات پنج‌گانه بنا بر کتاب خداوند واجب است و این فی الجمله مورد اتفاق مذاهب اسلامی است، مگر شیعه که با استناد به روایات رسیده از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت او،

۱. الإسراء / ۷۸

۲. هود / ۱۱۴

۳. طه / ۱۳۰

آن را مستحب دانسته و معتقد است که جمع میان نماز ظهر و عصر و نماز مغرب و عشاء در حضر و بدون ضرورت اشکالی ندارد، در حالی که بنا بر مبنای علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی در کتاب شریف «بازگشت به اسلام»^۱، روایات نمی‌توانند کتاب خداوند را نسخ کنند یا تخصیص زنند؛ چراکه نسخ یا تخصیص کتاب خداوند تنها با کتاب خداوند معقول است.

آری، به نظر می‌رسد که این سخن خداوند: «**أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ**»^۲؛ «نماز را به هنگام زوال آفتاب تا اوج تاریکی شب اقامه کن»، بر جواز جمع میان نماز ظهر و عصر و نماز مغرب و عشاء دلالت دارد؛ چراکه وقت نماز عصر را از وقت نماز ظهر و وقت نماز مغرب را از وقت نماز عشاء تفکیک نکرده و این دلیل بر وجود وقت مشترک برای هر یک از آن دو است؛ خصوصاً با توجه به لفظ «**إِلَى**» که دلالت بر امتداد دارد، ولی عدم تفکیک میان نماز ظهر و عصر و نماز مغرب و عشاء در امر به اقامه نماز «به هنگام زوال آفتاب تا اوج تاریکی شب»، دلالت آن را با اشکال مواجه می‌کند؛ زیرا ظاهراً بر امتداد وقت هر چهار نماز تا نیمه شب دلالت دارد که قابل التزام نیست؛ مگر اینکه گفته شود دلالت آن بر امتداد وقت هر چهار نماز تا نیمه شب، از باب اجمال است و سایر سخنان خداوند از باب تفصیل، امتداد وقت نماز ظهر و عصر را به «پیش از غروب» و امتداد وقت نماز مغرب و عشاء را به «اوج تاریکی شب» محدود می‌کند و با این وصف، امر به اقامه نماز «به هنگام زوال آفتاب» و «آغازی از شب»، حمل بر استحباب اقامه نماز ظهر و مغرب در این دو وقت و جواز تأخیر آن دو تا «پیش از غروب» و «اوج تاریکی شب» می‌شود و این چیزی است که روایات رسیده از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت او آن را تأیید می‌کند؛ زیرا این روایات حاکی از آن است که رویه‌ی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت او اقامه نمازها به صورت جداگانه و در پنج وقت مذکور بوده است، ولی گاهی در سفر یا حضر و با ضرورت یا بی ضرورت، میان نماز ظهر و عصر یا مغرب و عشاء جمع می‌فرمودند^۳؛ همچنانکه در کتاب خداوند به اقامه نماز عشاء در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به صورت جداگانه و پیش از خفتن اشارتی رفته و آمده است: «**مَنْ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهْرِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ**»^۴؛ «پیش از نماز صبح و هنگامی از ظهر که رخت خود را می‌نهد و پس از نماز عشاء (که به بستر می‌روید)، سه وقت خلوت برای شماست» و این به معنای آن است که اقامه نمازها به صورت جداگانه و در پنج وقت مذکور، سنت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و سیره‌ی مسلمانان بوده است،

۱. ص ۲۰۱ و ۲۰۲

۲. الإسراء / ۷۸

۳. نگاه کنید به: مسند الشافعی، ص ۲۹؛ مسند أحمد، ج ۱، ص ۲۱۷، ۲۴۴، ۲۵۱، ۳۴۶ و ۳۶۰؛ سنن الدارمی، ج ۱، ص ۳۵۶؛ صحیح البخاری، ج ۲، ص ۳۹؛ صحیح مسلم، ج ۲، ص ۱۵۰؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۳۴۰؛ سنن أبي داود، ج ۱، ص ۲۷۰؛ الکافی للکلینی، ج ۳، ص ۲۸۶؛ من لا یحضره الفقیه لابن بابویه، ج ۱، ص ۴۴۷.

۴. التور / ۵۸

ولی جمع میان نماز ظهر و عصر یا مغرب و عشاء خصوصاً در سفر و با ضرورت، اشکالی ندارد؛ هر چند در این صورت، تأخیر نمازهای ظهر و مغرب بهتر از تعجیل نمازهای عصر و عشاء برای جمع میان آن دو است؛ چراکه دلالت کتاب خداوند بر جواز تأخیر نمازهای ظهر و مغرب، ظاهرتر از دلالت آن بر جواز تعجیل نمازهای عصر و عشاء است و روایات بیشتری در تأیید آن رسیده است؛ همچنانکه آیاتی مانند «يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ»^۱؛ «خداوند برای شما آسانی می‌خواهد و برای شما سختی نمی‌خواهد» و «مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ»^۲؛ «خداوند نمی‌خواهد که بر شما تنگنایی قرار دهد»، با عموم خود بر جواز جمع میان نماز ظهر و عصر یا مغرب و عشاء در سفر و با ضرورت دلالت می‌کند و با این وصف، بهتر آن است که میان نماز ظهر و عصر یا مغرب و عشاء جز در سفر و با ضرورت جمع نشود.

از اینجا دانسته می‌شود که عادت اهل تشیع به جمع میان نماز ظهر و عصر و نماز مغرب و عشاء در حضر و بدون ضرورت، بر خلاف عادت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و عادت اهل بیت اوست و شایسته است که تغییر کند؛ خصوصاً با توجه به تفاوت آن با سیره‌ی سایر مسلمانان که سبب افزایش اختلاف و بدبینی میان آنان شده است.

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر معصوم‌ها شیخ جعفر سبحانی
مجلس شورای اسلامی

۱. البقرة / ۱۸۵
۲. المائدة / ۶